

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Βουλευτής Ν. Αχαΐας – Ανεξάρτητος

369
25-7-2019

Ερώτηση προς τον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

ΘΕΜΑ: Τα κλεμμένα Ευαγγέλια της Ιεράς Μονής Διονυσίου του Αγίου Όρους

Ένα σπάνιο χειρόγραφο Ευαγγέλιο του 16ου αιώνα, που κλάπηκε το 1960 μαζί με άλλα τέσσερα κειμήλια από την Ιερά Μονή Διονυσίου του Αγίου Όρους, βρέθηκε στη κατοχή πανεπιστημιακού ιδρύματος των ΗΠΑ και οι ελληνικές Αρχές δίνουν αγώνα δρόμου προκειμένου να αποδείξουν την κυριότητά του και να το επαναπατρίσουν. Λίγους μήνες πριν, είχε επιστραφεί στην Ιερά Μονή Εικοσιφοίνισσας στη Δράμα, ένα άλλο μοναδικό κειμήλιο, η χειρόγραφη Καινή Διαθήκη «Κώδιξ 1424» του 9ου αιώνα, που είχε κλαπεί από τις βουλγαρικές δυνάμεις κατοχής το 1917 και βρέθηκε επίσης στην κατοχή αμερικανικού πανεπιστημίου.

Το επίμαχο Ευαγγέλιο της Ι.Μ. Διονυσίου εντοπίστηκε στον διαδικτυακό κατάλογο του Duke University στις ΗΠΑ, όμως ο επαναπατρισμός του συναντά γραφειοκρατικά εμπόδια, καθώς δεν βρίσκονται επαρκείς έγγραφες αποδείξεις στα ελληνικά αρχεία για την κυριότητά του. Το αμερικανικό πανεπιστήμιο ζήτησε να ακολουθηθεί η νόμιμη διαδικασία, μέσω των αστυνομικών αρχών των δύο χωρών και της Interpol, και να προσκομιστούν νομιμοποιητικά έγγραφα που να αποδεικνύουν ότι το Ευαγγέλιο ανήκει στο μοναστήρι, προκειμένου να το επιστρέψουν. Σημειώνεται πως το ίδιο πανεπιστήμιο κατείχε και επέστρεψε οικειοθελώς στο Άγιο Όρος ένα δεύτερο χειρόγραφο, από την ίδια ομάδα κειμηλίων που είχε κλαπεί από το αγιορείτικο μοναστήρι.

Στις αρχές του έτους, σύμφωνα με πληροφορίες του «Εθνους», ενημερώθηκε η Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης και διεξήχθη ενδελεχής έρευνα για την αναζήτηση νομιμοποιητικών εγγράφων, η οποία τελικώς απέβη άκαρπη. Όπως προέκυψε από τη έρευνα του εισαγγελέα Απόστολου Τζαμαλή, ο οποίος παρέδωσε την σχετική αναφορά στην Εισαγγελία, δεν βρέθηκαν αρχεία από καταγγελία σε αστυνομικό τμήμα, για την κλοπή που πραγματοποιήθηκε πριν από 57 ολόκληρα χρόνια! Ούτε έγινε σύλληψη για να οδηγηθεί στο ακροατήριο ο δράστης και να καταχωρηθεί στα δικαστικά αρχεία που έτσι κι αλλιώς άρχισαν να τηρούνται μετά το 1970. Επίσης, δεν υπάρχουν φωτογραφίες του χειρογράφου.

Προηγουμένως, στην προσπάθειά της να ανακτήσει το Ευαγγέλιο, η Ι.Μ. Μονή Διονυσίου είχε αποστείλει ως αποδεικτικό στοιχείο στην Εισαγγελία Θεσσαλονίκης το γράμμα απώλειας που είχε απευθύνει το μοναστήρι το 1960 προς τον τότε Πολιτικό Διοικητή του Αγίου Όρους. Επίσης προσκόμισε και αντίγραφο με την καταχώρηση του χειρογράφου στον διαδικτυακό κατάλογο του Duke University, στον οποίο αναφέρεται ότι το πανεπιστήμιο κατέχει το εν λόγω χειρόγραφο και ότι αυτό προέρχεται από τη Μονή Αγίου Διονυσίου Αγίου Όρους.

Το κειμήλιο, που μετά από μια περιπλάνηση στην Ευρώπη βρέθηκε στην κατοχή του Duke University, είναι το υπ' αριθμόν 307 χειρόγραφο της Ι.Μ. Διονυσίου, σύμφωνα με την αρίθμηση του ακαδημαϊκού καθηγητή Ιστορίας Σπυρίδωνος Λάμπρου στον «Κατάλογο των εν ταις βιβλιοθήκαις του Αγίου Όρους ελληνικών κωδίκων (1895-1900)» και περιλαμβάνεται στα πέντε μοναδικά χειρόγραφα που κλάπηκαν από την συγκεκριμένη αγιορείτικη Μονή τη Μεγάλη Πέμπτη του 1960, κατά την επίσκεψη Γερμανών προσκυνητών στη βιβλιοθηκή του μοναστηριού. Τα υπόλοιπα είναι τα υπ' αριθμόν 1, 8, 49 και 302, από τα οποία τα δύο έχουν ήδη επαναπατριστεί, ενώ η τύχη των άλλων δύο αγνοείται.

Τα τέσσερα Ευαγγέλια

Τα τρία από τα πέντε κλεμμένα χειρόγραφα είναι περγαμηνά και δύο κατασκευασμένα από χαρτί. Τα τέσσερα είναι Ευαγγέλια και από αυτά τα δύο είναι ιδιαίτερου κάλλους, καθώς

κοσμούνται με εικόνες Αγίων και άλλα θρησκευτικά σχέδια. Το παλαιότερο, το υπ' αριθμόν 1, χρονολογείται από τον 7ο αιώνα, άλλα δύο, τα υπ' αριθμόν 8 και 49, είναι του 13ου αιώνα και τα υπόλοιπα δύο, νούμερο 302 και 307, δημιουργήθηκαν τον 17ο και 16ο αιώνα αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τους μοναχούς, τη δεκαετία του 1980, 20 χρόνια μετά την κλοπή τους από τη Μονή, τα έγγραφα εμφανίστηκαν στη γερμανική ιδιωτική συλλογή Schoyen η οποία περιλαμβάνει χειρόγραφα των τελευταίων πέντε χιλιετιών από όλον τον κόσμο. Εκεί φαίνεται ότι κατέληξαν αρχικά, μετά την αρπαγή τους από το Άγιον Όρος.

Το 2014 ξεκίνησε η αντίστροφη μέτρηση για τον επαναπατρισμό τους καθώς το έγγραφο υπ' αριθ. 8 εντοπίστηκε στην Ουάσιγκτον σε μεγάλη βυζαντινή έκθεση του Μουσείου Getty, που δήλωσε ότι το απέκτησε το 1983. Τη διαπίστωση ότι πρόκειται για κλεμμένο κειμήλιο έκανε η Διεύθυνση Τεκμηρίωσης του υπουργείου Πολιτισμού, που στηρίχτηκε σε μία μικρογραφία του εν λόγω χειρογράφου, που είχε δημοσιεύσει στο βιβλίο «Mönchsland Athos ο Γερμανός βυζαντινολόγος Φράντς Ντόλγκερ».

Ο τελευταίος ως επικεφαλής μικτής αποστολής από Γερμανούς αξιωματούχους και επιστήμονες έφθασε στον Άθω κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, πραγματοποιώντας 1.900 φωτογραφικές λήψεις χειρογράφων, μικρογραφιών, εικόνων και άλλων κειμηλίων του Αγίου Όρους. Έτσι δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί ότι το εν λόγω χειρόγραφο (No 8) ανήκε στη Μονή Αγίου Διονυσίου και είχε κλαπεί, μαζί με τα υπόλοιπα έγγραφα, το 1960.

Το κειμήλιο επαναπατρίστηκε, το καλοκαίρι του 2014. Πρόκειται για περγαμηνή κώδικα (Τετραευάγγελο), που δημιουργήθηκε το 1.133 από εργαστήριο της Κωνσταντινούπολης και αρχικώς δημοσιεύθηκε στον κατάλογο του Λάμπρου.

Ακολούθως εμφανίστηκαν το δεύτερο και το τρίτο κειμήλιο. Από ανάρτηση στο Διαδίκτυο, προέκυψε ότι το Duke University, που σχετίζεται και με προγράμματα βυζαντινών μελετών και σπουδών, κατείχε το υπ' αριθμόν 49 χειρόγραφο αναφέροντας μάλιστα και από πού το απέκτησε. Το αμερικανικό πανεπιστήμιο, απέστειλε σχετικό έγγραφο προς τις ελληνικές αρχές, κάνοντας επίσημα γνωστή την ύπαρξη του χειρογράφου.

Στη συνέχεια, ακολουθώντας συνοπτικές διαδικασίες, το επέστρεψε οικειοθελώς στην Ι.Μ. Αγίου Διονυσίου. Το 49 δημιουργήθηκε τον 12ο αιώνα και είναι το μοναδικό από τα πέντε χαμένα βιβλία που δεν είναι Ευαγγέλιο.

Άγνωστο παραμένει που βρίσκονται τα υπόλοιπα δύο ευαγγέλια. Για το υπ' αριθμόν 1 Ευαγγέλιο, υπάρχει φωτογραφία της πρώτης σελίδας του στο βιβλίο «Το Άγιον Όρος εν έτει 1930» του γαλλοελβετού περιηγητή Φρεντ Μπουασονά. Η πληροφορία για την ύπαρξη του συγκεκριμένου χειρογράφου στο Dubarton Oaks δεν επαληθεύτηκε. Σύμφωνα με την καταγραφή του Λάμπρου, το εν λόγω χειρόγραφο είναι περγαμηνό μεγαλογράμματο Ευαγγελιστάριο του 7ου αιώνα με περικοπές Ευαγγελίων από τις ακολουθίες του Πάσχα, των Χριστουγέννων και άλλων μεγάλων εορτών.

Όσο για το τελευταίο χειρόγραφο υπ' αριθμόν 302, μέχρι σήμερα δεν υπάρχει καμία πληροφορία για την κατάληξή του. Κανείς δεν γνωρίζει πού βρίσκεται το χάρτινο Ευαγγέλιο του 17ου αιώνα που κατέγραψε ο Λάμπρος, παραθέτοντας αυτολεξεί μια φράση από το συγκεκριμένο έγγραφο που φανερώνει και τη χρονολογία του: «Εν τέλει Θεού το δώρον και Ιωάσαφ πόνοσ εγράφη επί έτους ζρξγ' [1655]».

Μετά από κοπιαστική προσπάθεια πολλών ετών, τον περασμένο Δεκέμβριο επιστράφηκε στην Ι.Μ. Παναγίας Εικοσιφοινίσσης στην Ανατολική Μακεδονία ένα ανεκτίμητης αξίας θρησκευτικό και ιστορικό κειμήλιο, που κλάπηκε μαζί με άλλα το 1917 από τα βουλγαρικά στρατεύματα κατοχής και έναν αιώνα μετά βρέθηκε στην κατοχή ενός επίσης αμερικανικού πανεπιστημιακού ιδρύματος.

Πρόκειται για τον «Κώδικα 1424», ένα βυζαντινό αριστούργημα του 9ου αιώνα, που αποτελεί το παλιότερο στον κόσμο πλήρες χειρόγραφο της Καινής Διαθήκης. Είχε πουληθεί στις ΗΠΑ το 1920 από έναν Ευρωπαίο βιβλιοπώλη και από εκεί πέρασε στην κατοχή της Λουθηρανικής Θεολογικής Σχολής του Σικάγο. Η διοίκηση της Σχολής απάντησε θετικά στο αίτημα της Αρχιεπισκοπής Αμερικής και παρέδωσε το κειμήλιο στον Αρχιεπίσκοπο Δημήτριο, ενώ συνόδευσε τον ίδιο στην επίσκεψη στην Ελλάδα για την πανηγυρική εκδήλωση παράδοσής του στον Μητροπολίτη Δράμας Παύλο και από εκεί στην ηγουμένη της ιστορικής Μονής Εικοσιφοινίσσης.

Κατόπιν όλων των παραπάνω ερωτάσθε:

1ον Σε ποιες ενέργειες έχει προχωρήσει προκειμένου να επιστραφεί, από το Πανεπιστημιακό Ίδρυμα των ΗΠΑ, το σπάνιο χειρόγραφο Ευαγγέλιο του 16ου αιώνα στην Ι. Μ. Διονυσίου του Αγίου Όρους;

2ον Δέχεται το Πανεπιστήμιο να επιστρέψει το Ευαγγέλιο κι αν ναι, υπό ποιες προϋποθέσεις;

3ον Αν υπάρξει άρνηση, ποια πρωτοβουλία θα αναπτύξετε;

4ον Έχουν βρεθεί επαρκείς έγγραφες αποδείξεις για την κυριότητα του Ευαγγελίου του 16ου αιώνα που εκλάπη το 1960 από την Ι.Μ. Διονυσίου του Αγίου Όρους, προκειμένου να επιστραφεί από το Αμερικανικό Πανεπιστήμιο;

5ον Σε ποιες συγκεκριμένες ενέργειες έχει προχωρήσει για την επιστροφή του σπάνιου Ευαγγελίου;

Ο Ερωτών Βουλευτής

Νίκος Ι. Νικολόπουλος

Πρόεδρος Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος Ελλάδος